

Social Work & Education

©SW&E. 2024

УДК 378.018.8:364-43]:378.017:316.346.2-047.22](045)

DOI: 10.25128/2520-6230.24.1.4

Оксана КРАВЧЕНКО, професорка, деканка факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна;
okskravchenko@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

Алла ВОЙТОВСЬКА, доктор філософії з соціальної роботи, доцентка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна;
alla.voytovskaya@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4960-6348>

Статус статті:

Отримано: жовтень 27, 2023

І-рецензування: листопад 17, 2023

Прийнято: березень 30, 2024

Кравченко, О., Войтовська, А. (2024).

Формування гендерної компетентності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників. *Social Work and Education*, Vol. 11, No. 1. pp. 41-61. DOI: 10.25128/2520-6230.24.1.4

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. У статті актуалізовано необхідність формування гендерної компетентності в майбутніх фахівців із соціальної роботи процесі професійної підготовки.

Визначено можливості імплементації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року.

У контексті здійснюваного дослідження проаналізовано наявність гендерних студій у закладах вищої освіти та наявність гендерного компоненту в освітніх програмах. Також здійснено аналіз освітньо-професійних та освітньо-наукових програм зі спеціальності 231 Соціальна робота щодо наявності освітніх компонентів, сфокумованих на формування у майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності із дотриманням основних аспектів гендерної рівності. З'ясовано, що гендерний контекст прослідковується у всіх проаналізованих освітніх програмах. Наявні окремі навчальні дисципліни у закладах освіти, які включають аспекти протидії дискримінації та насильству над жінками, однак вони потребують оновлення та адаптації до сучасних викликів. Більшість освітніх програм з соціальної роботи враховують вимоги державних стандартів та у процесі формування професійних компетентностей фокусуються на дотриманні прав людини та протидії дискримінації. Висвітлено досвід роботи Гендерного центру, який створено в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Спрезентовано історію створення, завдання та напрями роботи центру щодо формування гендерної компетентності в майбутніх фахівців із соціальної роботи.

Обґрунтовано необхідність формування гендерної компетентності у майбутніх фахівців із соціальної сфери через запровадження наскрізного гендерного підходу до освітнього процесу, важливе місце в якому належить участь у неформальній освіті та спеціалізованим навчальним дисциплінам, які розкривають прикладні аспекти гендерної рівності.

Ключові слова: гендерна компетентність; фахівець із соціальної роботи; професійна діяльність; гендерна рівність; заклад вищої освіти.

ВСТУП

Розробка освітніх програм у закладах вищої освіти має враховувати міжнародні стандарти підготовки фахівців з соціальної роботи, а також національні вимоги, що сформовані у стандартах вищої освіти.

Відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки метою (місією) вищої освіти в Україні є інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудова ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя (Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки).

Серед стратегічних цілей розвитку вищої освіти є ціль 2 «Довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти». Серед операційних цілей: нетерпимість учасників освітнього процесу до корупції, дискримінації за різними ознаками та академічної недоброчесності. Очікуваними результатами за цією ціллю є: створення закладами вищої освіти інтелектуальної та інноваційної продукції та послуг, які впроваджуються та надаються у реальному секторі економіки; розвиток вищої освіти як провайдера цінностей вільного, демократичного суспільства; забезпечення чесного вступу, об'єктивного оцінювання знань, а також нетерпимість до корупції, дискримінації та академічної не доброчесності (Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки).

Одним із важливих розпоряджень Кабінету Міністрів України є Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. Стратегія визначає базові принципи, мету, стратегічні цілі, завдання, цільові групи, сфери впровадження та реалізації державної політики гендерної рівності та недискримінації в освіті. Схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти є прогресивним показником євроінтеграційних процесів, які відбуваються, незважаючи на всі виклики, що постали перед Україною. Освіта залишається ключовим елементом закріплення цінностей, принципів, норм, які становлять основу боротьби українського суспільства за незалежність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Грунтовний аналіз літератури дав змогу виявити значну кількість досліджень, присвячених різноманітним аспектам формування гендерної компетентності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників. Питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників висвітлено у дослідженнях В. Сизикової; О. Бацилева звертається до питання психологічних аспектів підготовки соціальних працівників; Г. Скачкова досліджувала особливості сучасної професійної підготовки соціальних працівників у закладах вищої освіти; І. Савельчук досліджує інноваційні тенденції підготовки соціальних працівників в сучасних умовах; К. Олійник звертається до проблеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до професійної діяльності; у дослідженнях О. Файчук розкрито суть, ознаки та особливості професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Принципи гендерного виховання, спрямовані на підтримання дружнього співіснування статей, висвітлюються у спільній роботі В. Кравця і О. Кікінежді; вивченням гендерного

простору закладу вищої освіти займалися такі науковці, як О. Біленко, Т. Говорун, Н. Світайло та ін. Заслужують на увагу результати досліджень українських вчених: Т. Семигіна вперше в незалежній Україні означила, що сучасна соціальна робота покликана протидіяти соціальним нерівностям у суспільстві, зокрема, гендерному дисбалансу, відтак окреслила питання формування гендерної компетентності соціальних працівників у контексті андискримінаційної практики; А. Ярошенко здійснила комплексне дослідження актуальної проблеми підготовки соціальних працівників до гендерно чутливої практики у контексті розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що знайшло відображення у теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці тренінгової програми формування гендерної компетентності соціальних працівників; О. Рассказова є авторкою інноваційного пілотного проекту «Гендерний відкритий університет: гендерна грамотність та культура працівників соціальної сфери», метою якого є забезпечення процесу гендерної просвіти працівників соціальної сфери, підвищення рівня гендерної грамотності та культури у професійному середовищі при наданні допомоги та підтримки вразливих верств населення територіальної громади.

МЕТОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ є теоретичне обґрунтування особливостей формування гендерної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Основними цілями оновлених глобальних стандартів, за твердженням його розробників, визначено: 1) забезпечення узгодженості у наданні освіти з соціальної роботи, з визнанням та поцінюванням водночас різноманітності, справедливості та інклюзивності; 2) забезпечення відповідності освіти із соціальної роботи цінностям та політиці професії, сформульованим МФСП та МАШСР; 3) підтримка та захист працівників, студентів та користувачів послуг, які беруть участь у навчальному процесі; 4) забезпечення того, щоб наступне покоління соціальних працівників мало доступ до якісного навчання, можливостей, які також включають знання про соціальну роботу, що впливають з досліджень, досвіду, політики та практики; 5) виховання духу співпраці та передання знань між різними школами соціальної роботи, а також між освітою, практикою та дослідженнями соціальної роботи; 6) підтримання шкіл соціальної роботи у тому, щоб вони стали успішними, добре забезпеченими ресурсами, інклюзивними середовищами викладання та навчання. Нові стандарти розроблені з урахуванням теоретичних підходів, які є ціннісно детермінованими: глобалізації та глобального трансферу знань; теоріях соціального розвитку та розвивальних підходах; концепції прав людини та соціальній справедливості; концепції сталого розвитку та екологічної справедливості (Семигіна, 2021).

Заклади вищої освіти стикаються з численними викликами, пов'язаними із формуванням гендерної компетентності у фахівців та забезпечення рівного доступу для здобуття освітніх і професійних кваліфікацій для хлопців і дівчат, для чоловіків і жінок, впровадженням гендерно-перетворювальних підходів (Ковальчук та ін., 2017). Зумовлено це, зокрема, широким розумінням гендерних

компетентностей фахівців. На сьогодні визначено такі компетентності фахівців, які складаються із знань, навичок (умінь) та цінностей:

- передбачено знати: базові основи гендерної теорії, міжнародні документи з утвердження гендерної рівності; національне законодавство щодо гендерної рівності, зміст, напрями та актуальні завдання державної політики щодо гендерної рівності; нормативно-правові акти із забезпечення гендерної рівності у сфері, в якій працює фахівець або фахівчиня; гендерні особливості роботи, що здійснюється в межах функціональних обов'язків; поняття гендерної інтеграції; гендерні ролі та стереотипи в сучасному українському суспільстві, їх вплив на роботу та реалізацію державної політики; зміни, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, пов'язані з утвердженням гендерної рівності; поняття гендерного балансу та шляхів його досягнення; особливості утвердження гендерної рівності в сфері діяльності; поняття та види гендерно зумовленого насильства; визначення вразливих груп для ризику потрапляння в ситуацію гендерно зумовленого насильства (ГЗН); шляхи реагування на факти ГЗН у роботі з колегами / колежанками та населенням; поняття, види та прояви гендерної дискримінації в суспільстві та шляхи реагування на неї; інструменти реалізації гендерної політики, зокрема гендерно дезагрегованої, гендерний аналіз, гендерно-правова експертиза;

- передбачено вміти: застосовувати положення міжнародного та національного законодавства з утвердження гендерної рівності у своїй щоденній роботі; аналізувати ситуацію з утвердження гендерної рівності у своїй сфері діяльності; визначати успіхи та проблеми в досягненні гендерної рівності у своїй сфері діяльності; інтегрувати ідеї гендерної рівності в усі напрями та види своєї професійної діяльності; визначати гендерні стереотипи та розвінчувати їх при виконанні своїх функціональних обов'язків; визначати види ГЗН та адекватно реагувати на такі випадки; звернутися по допомогу у випадках потрапляння в ситуацію ГЗН та дискримінації; надати допомогу особам, постраждалим від ГЗН та дискримінації, відповідно до своїх функціональних обов'язків; вести гендерно дезагреговану статистику та користуватися нею; використовувати інструменти реалізації гендерної політики; дотримуватися положень кодексу етичної поведінки, особливо в частині недопущення фактів сексуальних домагань, сексизму, гендерної дискримінації; бути гендерно чуйним / чуйною у ході виконання своєї професійної діяльності; уникати використання дискримінаційних суджень, практик та дискримінаційної мови;

- передбачено мати: цінності гендерної рівності, ненасильства; гендерну чуйність; неприйнятне ставлення до сексизму, ГЗН, гендерної дискримінації; розуміння власної відповідальності за утвердження гендерної рівності в українському суспільстві; готовність звернутися по допомогу у випадках потрапляння в ситуацію ГЗН чи гендерної дискримінації на роботі; готовність підтримати колег / колежанок, які постраждали від ГЗН чи гендерної дискримінації; толерантне ставлення до осіб, постраждалих від ГЗН чи гендерної дискримінації; позитивне ставлення до необхідності дотримання положень кодексу етичної поведінки (Ковальчук та ін., 2017).

Збірник матеріалів «Програми гендерних студій в українських університетах» (Програми гендерних студій в українських університетах, 2019),

виданий у 2019 році, представляє методичні матеріали освітніх програм трьох закладів освіти в Україні. Ці програми розроблялись у рамках проекту «Гендерні студії: Крок до демократії та миру у сусідніх до ЄС країнах з різними традиціями (GeSt)» за програмою ERASMUS+.

У *Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка* реалізувалася освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки (Освітні вимірювання. Гендерні студії: науковий аспект)» за освітнім рівнем «магістр». Мета програми полягає в тому, щоб забезпечити студентам набуття знань, умінь та розуміння, які відносяться до освітніх вимірювань, зокрема гендерних досліджень в освіті та соціально-поведінкових науках, що дасть їм можливість виконувати свою роботу самостійно. Також програма спрямована на те, щоб підготувати студентів до успішного засвоєння складніших програм для наукових дослідників та розробників, експертів в області комунікації, викладачів, наукових менеджерів у освітніх та соціальних структурах, у т.ч. в структурах, які виконують гендерні дослідження.

У *Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя* реалізується освітньо-професійна програма «Політологія. Гендерні студії». Концепція базується на стандартах спеціальності 052 Політологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Мета програми сформульована наступним чином: «Забезпечити студентам здобуття знань, умінь та розуміння, що відносяться до політології, що дасть їм можливість виконувати свою роботу самостійно. Підготувати їх до успішного засвоєння складніших програм для наукових дослідників та розробників, експертів в області політології, викладачів, наукових фахівців у аналітичних структурах. Надати студентам обширну інформацію з політології з акцентом на критичному мисленні та практичних навичках дослідження, розвитком компетентностей, необхідних для комунікації, кооперації та поширення інформації».

У *Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника* розроблена концепція магістерської освітньо-професійної програми «Психологія. Соціальна психологія. Гендерні студії». Вона базується на стандартах спеціальності 053 «Психологія» (галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки). Програма передбачає підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі психології, що володіють фундаментальними знаннями з психології, методології наукових досліджень у психології, методики викладання психології, закономірностей функціонування психічних процесів і явищ, що дозволить вирішувати психологічні проблеми особистості і групи; консультативна підтримка у виконанні оригінальних наукових досліджень, що спрямовані на отримання нових наукових знань з урахуванням гендерних підходів (Програми гендерних студій в українських університетах, 2019).

Дещо інший підхід бачимо у *Київському національному університеті імені Тараса Шевченка*, де реалізується освітньо-наукова програма «Гендерні студії (програма з можливістю подвійного дипломування з Лундським університетом, Швеція)» за освітнім рівнем «магістр» за спеціальністю «054 Соціологія». Програма ставить собі за мету підготовку фахівців соціології із спеціалізацією у гендерних студіях, які здатні розв'язувати складні задачі та проблеми дослідницького та / або інноваційного характеру, володіють фундаментальними

знаннями та практичними навичками проведення соціологічних досліджень, зокрема, з гендерної проблематики; а також гендерної експертизи проєктів та програм (ОП «Гендерні студії». Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023).

Наразі аналіз вітчизняних освітніх програм дає змогу встановити, що гендерний компонент присутній в освітніх програмах з різних спеціальностей. Це обумовлено й традиціями ЗВО, діяльністю наукових шкіл з відповідних спеціальностей, професійними інтересами науково-педагогічних працівників, реалізацією проєктної діяльності тощо. Ці освітні програми переважно зосереджені на питаннях протидії гендерній нерівності на суспільному рівні.

Заслуговує на увагу міркування українських вчених на чолі з О. Кікінеджи: «В умовах повномасштабної війни росії проти України актуалізується проблема забезпечення національного механізму досягнення гендерної рівності як невід'ємної умови дотримання основоположних прав і свобод людини та соціальної справедливості, що передбачає переосмислення феномену гендеру як комплексного індикатора демократичності у системогенезі освітньо-професійної підготовки молодого покоління, активізації його громадянської позиції у відстоюванні української державності та національної ідентичності... Сьогодні якісна підготовка майбутніх фахівців соціономічних професій залежить від вивчення ними гендерної теорії, набуття гендерних компетенцій та компетентностей, що релевантно державній політиці гендерного мейнстрімінгу (gender mainstreaming policy) держав ЄС як системної стратегії створення рівних можливостей для жінок і чоловіків, подолання асиметрії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та дискримінації за ознакою статі в усіх сферах життєдіяльності суспільства» (Кравець, Кікінежди, Василькевич, 2023, 45).

Дослідження в області гендерної рівності та соціальної роботи (Семигіна, Романова, Левченко, 2008; Ярошенко, Семигіна, 2022; Dvoriak, Karagodina, Semigina, 2022) свідчать про те, що хоча існують специфічні дисципліни, які вже включають аспекти протидії дискримінації та насильству над жінками, вони потребують оновлення та адаптації до сучасних викликів. Соціальні працівники повинні також активно вивчати гендерні теорії та сучасні тенденції в галузі гендерної рівності. Важливо враховувати поточні ідеї та пропозиції глобальних і вітчизняних суб'єктів гендерної політики, оскільки це допоможе забезпечити ефективну підготовку соціальних працівників, спрямовану на подолання гендерних нерівностей та підтримку рівних можливостей для усіх груп населення.

Заклади освіти мають активно вивчати та оцінювати результати своєї роботи з підготовки соціальних працівників в гендерному контексті, щоб постійно вдосконалювати свої підходи.

Враховуючи вимоги стандарту вищої освіти за спеціальністю «231 Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (наказ МОНУ № 557 від 24.04.2019 р.) інтегральною компетентністю є: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Серед загальних компетентностей можемо виокремити:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Серед спеціальних компетентностей вирізняються:

СК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

Перелік програмних результатів навчання містить наступні:

ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Стандарт вищої освіти за спеціальністю «231 Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (наказ МОНУ № 556 від 24.04.2019 р.) інтегральною компетентністю має: Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог

Серед загальних компетентностей відсутні, що чітко формулюють тематику гендерної рівності.

Водночас, серед спеціальних варто відзначити ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства; а також програмних результатів навчання: ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи; ПРН 17. Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

Здійснивши аналіз стандарту вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (наказ МОНУ № 1495 від 30.12.2021 р.), встановлено інтегральну компетентність: Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері соціальної роботи, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення; застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності.

Разом з тим, на рівні загальних і фахових компетентностей, програмних результатів навчання відсутні прямолінійні визначення, що стосуються формування гендерної компетентності.

Враховуючи вимоги професійного стандарту вищої освіти зі спеціальності «231 Соціальна робота» за усіма рівнями вищої освіти, можна узагальнити про необхідність при підготовці фахівців формувати відповідні компетентності та вміння, що стосуються дотримання принципів гендерної рівності у сфері соціального захисту. Ці вимоги мають бути відображені у змісті освітніх програм, за якими здійснюється підготовка фахівців у ЗВО.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» (2014), освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма - єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій) (Закон України «Про вищу освіту», 2023).

Здійснено аналіз освітньо-професійних та освітньо-наукових програм зі спеціальності «231 Соціальна робота» на предмет змісту, специфіки щодо підготовки фахівців до готовності виконувати обов'язки з врахуванням вимог гендерної рівності.

Вибірку становлять освітні програми зі спеціальності 231 «Соціальна робота» усіх рівнів закладів вищої освіти України (табл. 1):

Таблиця 1: Освітні програми зі спеціальності 231 «Соціальна робота» усіх рівнів закладів вищої освіти України

Назва ЗВО	Назва ОП	Освітній рівень	Наявність ЗК, ФК, ПРН за гендерною тематикою
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	Соціальна робота (Соціально-психологічне консультування)	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	Соціальна робота	магістр	ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	Соціальна робота	Освітньо-науковий рівень «доктор філософії»	СК06. Здатність проводити міждисциплінарні дослідження з соціальної роботи з урахуванням галузевого контексту, історико-регіональних особливостей, досвіду наукових шкіл університету. РН09. Проводити міждисциплінарні дослідження з соціальної роботи з урахуванням галузевого

			контексту, історико-регіональних особливостей, досвіду наукових шкіл університету
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка	Соціальна робота	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і (ЗК) обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ФК 4. Здатність до аналізу соціальнопсихологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка	Соціальна робота	Освітньо-науковий рівень «доктор філософії»	ІК. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері соціальної роботи, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення; застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності. ЗК1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, загального культурного кругозору та дотримання принципів професійної етики й академічної доброчесності. РН4. Застосовувати концепції, історичні надбання та сучасні теоретичні і методологічні досягнення у сфері соціальної роботи.
Національний університет «Львівська політехніка»	Соціальна робота	бакалавр	Програмні результати навчання: здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.
Національний університет «Львівська політехніка»	Соціальна робота	магістр	Програмні результати навчання: 10. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича	Соціальна робота	бакалавр	ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського(вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод

			людини і громадянина в Україні. ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича	Соціальна робота	магістр	ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПРН 10. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи
Волинський національний університет імені Лесі Українки	Соціальна робота. Соціальна педагогіка	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
Хмельницький національний університет	Соціальна робота. Соціальна педагогіка	магістр	ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативноправового забезпечення соціальної роботи.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Соціальна робота (2022 р.)	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод

			людини і громадянина в Україні. ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізнати вплив стереотипів та упереджень.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Соціальна робота (2022 р.)	магістр	ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПР 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Соціальна робота (2022 р.)	Освітньо-науковий рівень «доктор філософії»	ЗК 01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, загального культурного кругозору та дотримання принципів професійної етики й академічної доброчесності
Житомирський державний університет імені Івана Франка	Соціальна робота	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. СК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізнати вплив стереотипів та упереджень.
Житомирський державний університет імені Івана Франка	Соціальна робота. Соціальна педагогіка.	магістр	СК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПР 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
Харківський національний педагогічний	Соціальна педагогіка	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного,

університет імені Г. Сковороди			демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. СК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
Харківський національний педагогічний університет імені Г. Сковороди	Соціальна педагогіка	магістр	СК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
Запорізький національний університет	Соціальна педагогіка	бакалавр	ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. СК-11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. РН21 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
Запорізький національний університет	Соціальна робота	бакалавр	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. СК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. РН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
Запорізький	Соціальна	магістр	СК-12. Здатність до критичного оцінювання

національний університет	педагогіка		соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. ПРН12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
Запорізький національний університет	Соціальна робота (2022 р.)	магістр	РН12 Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.
Національний університет «Одеська політехніка»	Соціальна робота	бакалавр	Загальні компетентності: здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини й громадянина в Україні. Спеціальні компетентності: здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. Програмні результати навчання: демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
Національний університет «Одеська політехніка»	Соціальна робота	магістр	Фахові компетентності: Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. Програмні результати навчання: Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.

Вивчення змісту освітніх програм, за якими здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності 231 Соціальна робота, дозволило з'ясувати, що більшість враховують вимоги державних стандартів на предмет формування компетентностей з дотримання прав людини та протидії дискримінації. Водночас доцільно доповнювати фаховими компетентностями і програмними результатами навчання з дотримання принципу гендерної рівності тощо.

Сучасна підготовка соціальних працівників з формуванням гендерної компетентності забезпечується наявністю і функціонуванням науково-практичних структурних підрозділів ЗВО на кшталт центрів гендерної освіти. Вони

виступають осередками з проведення наукових досліджень з пошуку ефективних шляхів гендерної освіти, базами практичної підготовки майбутніх фахівців з апробації засвоєних теоретичних знань, майданчиками інформаційно-просвітницької кампанії з гендерної освіти як серед учасників освітнього процесу, так і жителів громади.

В УДПУ імені Павла Тичини створено і діє Гендерний центр, який увійшов до Всеукраїнського осередку центрів гендерної освіти України. Змістовним виступає напрям науково-дослідницької діяльності, що передбачає проведення ґрунтовних розвідок за гендерною проблематикою із залученням учнівської та студентської молоді. В УДПУ імені Павла Тичини реалізуються освітньо-наукова програма за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти зі спеціальності «231 Соціальна робота». За другим рівнем вищої освіти «магістр» зі спеціальності «231 Соціальна робота» виконані випускні кваліфікаційні роботи.

Водночас реалізовується освітній та науково-дослідницький проект «Жінки в історії соціальної роботи» - вийшло 3 томи. У 2023 р. – «Персоналії в історії професійної соціальної роботи»

Співробітники центру стали учасниками Комісії ООН зі становища жінок (65 сесія) Нью-Йорк, США (2021). Тема заходу «Підтримка сільських громад через Civic Tech за часів коронавірусу». Організатор: Національна Рада Жінок України. Модератором заходу була Катерина Левченко, Урядовий уповноважений з питань політики гендерної рівності, Україна, заступник голови Комісії з питань гендерної рівності Ради Європи.

З метою створення інклюзивного і безбар'єрного освітнього середовища в умовах закладу вищої освіти Гендерний центр ініціював розробку двох гендерних паспортів:

1) «Гендерного паспорта УДПУ імені Павла Тичини», який містить об'єктивну інформацію про гендерну ситуацію в університеті, відображає просвітницьку роботу, яку проводить ГЦ УДПУ імені Павла Тичини, окреслює перспективні напрямки дослідження в цій сфері та надає рекомендації для подальшого впровадження принципів гендерної рівності та справедливості в освітнє середовище. Гендерна ситуація в університеті висвітлена за такими показниками: склад науково-педагогічних працівників, адміністрації університету, вченої ради університету, корпусу деканів, розподіл контингенту здобувачів вищої освіти за гендерною ознакою на факультетах та в інституті.

2) «Гендерного паспорта факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини», який містить об'єктивну інформацію про гендерну ситуацію факультету, відображає просвітницьку роботу, яку проводить ГЦ УДПУ імені Павла Тичини, окреслює перспективні напрямки дослідження в цій сфері та надає рекомендації для подальшого впровадження принципів гендерної рівності та справедливості в освітнє середовище факультету. Паспорт надає статистичну інформацію про діяльність факультету за такими показниками: склад науково-педагогічних працівників факультету; адміністрації факультету; склад вченої ради факультету; Ради роботодавців факультету; гарантів освітніх програм; кураторів академічних груп; розподіл хлопців і дівчат серед здобувачів вищої освіти за освітніми рівнями «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр», а також за третім (освітньо-науковим) рівнем «доктор філософії» тощо.

Серед завдань діяльності центру виокремлюється необхідність підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «231 Соціальна робота» до здійснення професійної діяльності з дотриманням прав людини та принципу гендерної рівності, формування компетентностей з профілактики і протидії явища дискримінації за ознакою статті.

Заслугує на увагу, розроблений А. Войтовською спецкурс «Гендерна соціалізація». Поряд з цим здійснюється гендерна просвіта, яка включає в себе просвітницькі заходи, розповсюдження та популяризацію гендерних знань та гендерної культури, стимулювання гендерної самоосвіти шляхом реалізації неформальної освіти.

Ініціативна група Гендерного центру є переможцем проєктних заявок від громад щодо втілення пілотних ініціатив із запобігання домашньому насильству. Мета проєкту: формування поняття такої важливої соціальної категорії як «гендер»; виховання засад гендерної рівності та поваги до прав і свобод кожної статі; з'ясування стереотипів, які існують стосовно жіночої та чоловічої статі; надання членам громади необхідних практичних знань та навичок щодо того, як можна запобігти та протидіяти домашньому насильству. Проєкт реалізовувався у межах співпраці UNFPA та ГО «Інноваційні соціальні рішення» за підтримки Бюро гуманітарної допомоги USAID.

Працівники центру взяли участь у проєкті Вчимося себе захищати: готуємо Амбасадорок змін» за підтримки фонду «Абіліс» (Фінляндія) (2023). Метою проєкту є підвищення рівня компетентності жінок і дівчат з інвалідністю щодо шляхів посилення їх психо-фізичної стійкості і формування культури безпеки в особистому житті та соціумі через створення інституту Амбасадорок європейських змін – потужної і впливової групи експертток, здатних змінювати стиль життя, як свій власний, так і свого оточення.

Зазначимо, що 27-29 червня 2023 року відбувся Національний EdCamp ВОЛЯ-2023 «Передпереможна сила для післяпереможних планів». Мета заходу: ознайомлення з науково-педагогічними засадами запровадження міжнародного Дослідження соціально-емоційних навичок (ДоСЕН); результатами та перспективами розвитку соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН) в Україні; концепцією та очікуваними результатами реалізації проєкту «Державна платформа підтримки учнівства «ПОВІР»», спрямованого на подолання освітніх втрат і розривів, формування та розвитку навичок стійкості й благополуччя, впевненості учнівства у своїх силах у контексті концепту «student agency»; національним онлайн-курсом #освітабездискримінації; отримання нових знань щодо міжнародного досвіду подолання викликів в освіті та суспільстві під час війн та криз; розроблення ціннісно-обґрунтованих планів розвитку Нової української школи у воєнні і повоєнні часи за 8-ма стратегічними напрямками.

На цій національній події відбулося Підписання меморандуму між EdCamp Ukraine та Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини про створення дорожньої карти впровадження соціально-емоційних навичок в освіті України. Гендерний центр є виконавцем завдань Меморандуму. Відповідно оновлено Положення про його діяльність.

Традиційним є активна участь у Всеукраїнській акції «16 днів проти насилля». В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини відбулася

інформаційна сесія з елементами тренінгу на тему «Запобігання та протидія гендерно зумовленому насильству в умовах війни». Серед учасників – студентська молодь та громадські активісти з числа внутрішньо переміщених осіб та приймаючої громади. Під час заходу було розглянуто поняття «гендерно зумовленого насильства», розкрито його типи та прояви в Україні і світі, проаналізовано небезпеку зростання насильства в умовах війни. Виконуючи практичні завдання, майбутні психологи та соціальні працівники навчилися ідентифікувати ситуації, що містять ознаки насильства, ознайомилися з керівними гуманітарними принципами надання допомоги постраждалим, склали «дорожню карту» та поради для виходу з ситуації гендерно зумовленого насильства. Найбільший інтерес викликало питання «Як ефективно взаємодіяти з поліцією?» та практичні психологічні вправи. Захід організовано та проведено фахівцями ГО «Десяте квітня» Наталією Байдюк та Наталією Цимбал в рамках проекту «Захист внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від конфлікту осіб та розширення можливостей спільнот», що впроваджується за підтримки Агенства ООН у справах біженців УВКБ ООН.

З робочим візитом в Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини на факультет соціальної та психологічної освіти завітала Байдюк Наталія Василівна – радниця голови з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків в Черкаській області.

Взято участь у Всеукраїнському проекті «Каталог кращих практик і проектів організації неформальної освіти» - виданні, спрямованого на поширення ідей неформального навчання молоді, обмін досвідом додаткової соціальної освіти, можливість популяризувати неформальні форми навчання як основу розвитку громадянського суспільства в Україні.

У 2022 р. схвалено *Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року* та затверджено операційний план заходів на 2022–2024 роки з її реалізації. Метою цієї Стратегії є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації у сфері освіти, для всіх учасниць / учасників освітнього процесу, на всіх рівнях освіти шляхом запровадження змін у структурно-організаційному та змістовно-процесуальному аспекті.

Розроблено Стратегію гендерної рівності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2023-2030). Мета Стратегії – визначення шляхів забезпечення гендерної рівності та запобігання дискримінації за гендерною ознакою в усіх сегментах університетського простору.

У 2023 р. підготовлено проектну заявку для участі у конкурсі держбюджетних розробок Міністерства освіти і науки України. Тема проекту «Соціально-психологічна реабілітація комбатантів з посттравматичним стресовим розладом методом каністерапії та членів їхніх сімей». Молодими вченими: Гендерні аспекти реабілітації військовослужбовців.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, слід зазначити, що впровадження професійної діяльності в соціальній сфері на засадах гендерної культури є вимогою часу. Підготовка соціальних працівників вимагає широкоаспектного навчання. Здійснене дослідження репрезентує професійне бачення того, як має розвиватися соціальна

робота та освіта в сфері гендеру, яких компетентностей потребують соціальні працівники і що мають зробити освітні програми задля забезпечення належної кваліфікації своїх випускників. Сформуванню компетентності у майбутніх соціальних працівників щодо питань гендеру можна через запровадження наскрізного підходу до освітнього процесу, важливе місце в якому належить спеціалізованим навчальним дисциплінам та неформальній освіті, які розкривають прикладні аспекти гендерної рівності.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перспективними завданнями є обґрунтування рекомендацій з введення освітніх компонентів з гендерної тематики на основі аналізу освітніх програм «Соціальна робота»; необхідність проведення опитувань серед стейкхолдерів освітніх програм «Соціальна робота» щодо формулювання конкретних компетентностей з гендерної проблематики, які важливо формувати у випускників.

ЛІТЕРАТУРА

Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 05.01.2024).

Кравець, В., Кікінежді, О., Василькевич, Я. Формування гендерно справедливої середовища у закладах освіти України: євроінтеграційний контекст. Науковий інформаційний журнал проблеми вищої освіти «Новий колеґіум». №1-2 2023 (110). С. 15-24.

Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців соціальної сфери. За заг.ред. Ковальчук Л.Г., Левченко К.Б., Київ, 2017. 172 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/3/386408.pdf> (дата звернення: 05.06.2023)

Магістратура. ОП «Гендерні студії». Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. URL: <https://sociology.knu.ua/uk/magistratura-op-genderni-studiyi> (дата звернення: 10.01.2024).

Освітні програми Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/hromadske-obhovorennya> (дата звернення: 25.12.2023).

Освітні програми Житомирського державного університету імені Івана Франка. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/department/0/> (дата звернення: 25.12.2023).

Освітні програми Запорізького національного університету. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/pk/4362/bakalavr> (дата звернення: 25.12.2023).

Освітні програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://psy.knu.ua/study/e-programs> (дата звернення: 10.01.2024).

Освітні програми Національного університету «Львівська політехніка». URL: <https://lpnu.ua/osvita/pro-osvitni-programy> (дата звернення: 10.01.2024).

Освітні програми Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/education/programs/bac-231-0> (дата звернення: 25.12.2023).

Освітні програми Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. URL: <https://tnpu.edu.ua/fakultet-pedagog-ki-psikholog-.php> (дата звернення: 10.01.2024).

Освітні програми Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/kafedra-sotsial-noi-pedahohiky-sotsia/> (дата звернення: 10.01.2024).

Освітні програми Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди. URL: <https://www.education.ua/universities/418/> (дата звернення: 25.12.2023).

Освітні програми Хмельницького національного університету. URL: <https://khmnu.edu.ua/op/> (дата звернення: 10.01.2024).

Освітні програми Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/navchannia/posluhy-dlia-zdobuttia-osvity/osvitni-prohramy/> (дата звернення: 10.01.2024).

Програми гендерних студій в українських університетах. За ред. О.Л. Зінюк. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника». ІваноФранківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», 2019. 788 с.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.01.2024)

Семигіна, Т.В., Романова, Н.Ф., Левченко, В.М. (2008). Вивчення вітчизняної практики надання послуг потерпілим від насильства у сім'ї. *Соціальна робота в Україні: теорія та практика*. № 4. С. 70-84.

Семигіна, Т. Глобальні стандарти підготовки соціальних працівників як ідеалістичне бачення розвитку освіти із соціальної роботи URL: https://www.researchgate.net/publication/348826393_GLOBALNI_STANDARTI_PIDGOTOVKI_KI_SOCIALNIH_PRACIVNIKIV_AK_IDEALISTICNE_BACENNA_ROZVITKU_OSVITI_I_Z_SOCIALNOI_ROBOTI (дата звернення: 05.01.2024).

Ярошенко, А., Семигіна, Т. (2022). *Гендерна компетентність у соціальній роботі: Як інвестувати феміністичні погляди у гендерно трансформаційну практику* [Монографія]. Даллас: Primedia e-Launch LLC. 215 с.

Dvoriak, S., Karagodina, O., Semigina, T. (2020). Gender competences of social work students: do we need a transformative approach? *Social Work and Education*. Vol. 7 (3). P. 279-288.

FORMATION OF GENDER COMPETENCE IN THE PROCESS OF TRAINING FUTURE SOCIAL WORKERS

Oksana KRAVCHENKO, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; okskravchenko@ukr.net

Alla VOITOVSKA, PhD, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; alla.voytovskaya@gmail.com

Abstract. *The article highlights the need to develop gender competence in future social work professionals and the use of an integrated approach in this field. The study aims to theoretically substantiate the peculiarities of gender competence formation in future social workers. The implementing possibilities for the Strategy of Gender Equality in Education until 2030 have been identified. The availability of gender studies in institutions of higher education has been analyzed. It is stated that domestic training programmes have the gender component included in curricula of various specialities.*

The studies in the field of gender equality and social work demonstrate that although there are specific disciplines that include aspects of preventing discrimination and violence against women, they need updating and adapting to modern challenges.

The article analyses training and scientific programmes in the speciality "231 Social Work" in terms of content and specifics of preparing specialists to perform their duties taking into account the requirements of gender equality. It has been found that most of them are based on the requirements of state standards for the formation of competencies in human rights and anti-discrimination.

It is emphasized that Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University has established Gender Centre that is a member of the All-Ukrainian Centre for Gender Education in Ukraine. Training future specialists in the specialty "231 Social Work", forming their ability to carry out professional activities in compliance with human rights and the principle of gender equality, and developing competencies in preventing and combating gender discrimination are among the Centre's main tasks.

The author substantiates the need to form gender competence in future social workers by including a gender approach in the educational process as specialised disciplines revealing applied aspects of gender equality and participation in non-formal education play an important role there.

Key words: *gender competence; social work specialist; professional activity; gender equality; institution of higher education.*

References

Law of Ukraine "On Higher Education". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (date of application: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Kravets, V., Kikinezhd, O., Vasylykevich, Ya. Formation of a gender-just environment in educational institutions of Ukraine: European integration context. Scientific information journal

of the problems of higher education "New Collegium". № 1-2. 2023 (110). P. 15-24. [in Ukrainian].

Women. Peace. Security: An informational and educational guide on gender aspects of conflicts for social workers. According to general ed. Kovalchuk L.G., Levchenko K.B., Kyiv, 2017. 172 p. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/3/386408.pdf> (access date: 06/05/2023). [in Ukrainian].

Magistracy. OP "Gender Studies". Kyiv National University named after Taras Shevchenko, 2023. URL: <https://sociology.knu.ua/uk/magistratura-op-genderni-studiyi> (date of application: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Educational programs of Lesya Ukrainka Volyn National University. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/hromadske-obhovennya> (access date: 12/25/2023). [in Ukrainian].

Educational programs of Zhytomyr Ivan Franko State University. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/department/0/> (date of application: 12/25/2023).

Educational programs of the Zaporizhia National University. URL: <https://www.znu.edu.ua/ukr/pk/4362/bakalavr> (access date: 12/25/2023). [in Ukrainian].

Educational programs of Taras Shevchenko Kyiv National University. URL: <https://psy.knu.ua/study/e-programs> (access date: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Educational programs of the Lviv Polytechnic National University. URL: <https://lpnu.ua/osvita/pro-osvitni-programy> (date of application: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Educational programs of the National University "Odesa Polytechnic". URL: <https://op.edu.ua/education/programs/bac-231-0> (date of application: 12/25/2023). [in Ukrainian].

Educational programs of Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk. URL: <https://tnpu.edu.ua/fakultet-pedagog-ki-psiholog-.php> (date of application: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Educational programs of Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/kafedra-sotsial-noi-pedahohiky-sotsia/> (date of application: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Educational programs of Kharkiv National Pedagogical University named after H. Skovoroda. URL: <https://www.education.ua/universities/418/> (date of application: 12/25/2023).

Educational programs of the Khmelnytskyi National University. URL: <https://khnmu.edu.ua/op/> (date of application: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Educational programs Chernivtsi National University named after Y. Fedkovich. URL: <https://www.chnu.edu.ua/navchannia/posluhy-dlia-zdobuttia-osvity/osvitni-prohramy/> (access date: 10.01.2024). [in Ukrainian].

Gender studies programs in Ukrainian universities. Under the editorship O.L. Zinyuk DVNZ "Prykarpattia National University named after V. Stefanyka". Ivano-Frankivsk: State Educational Institution "Prycarpathian National University named after V. Stefanyka", 2019. 788 p. [in Ukrainian].

Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (date of application: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Semigina, T.V., Romanova, N.F., Levchenko, V.M. (2008). Study of the domestic practice of providing services to victims of domestic violence. Social work in Ukraine: theory and practice. No. 4. P. 70-84. [in Ukrainian].

Semigina, T. Global standards for the training of social workers as an idealistic vision of the development of social work education URL: https://www.researchgate.net/publication/348826393_GLOBALNI_STANDARTI_PIDGOTOV_KI_SOCIALNIH_PRACIVNIKIV_AK_IDEALISTICNE_BACENNA_ROZVITKU_OSVITI_I_Z_SOCIALNOI_ROBOTI (access date: 01.05.2024). [in Ukrainian].

Yaroshenko, A., Semigina, T. (2022). Gender Competence in Social Work: How to Invest Feminist Perspectives in Gender Transformative Practice [Monograph]. Dallas: Primedia e-Launch LLC. 215 p. [in Ukrainian].

Dvoriak S., Karagodina O., Semigina T. (2020). Gender competences of social work students: do we need a transformative approach? Social Work and Education.. Vol. 7 (3). [in Ukrainian].

Article history:

Received: October 27, 2023

1st Revision: November 17, 2023

Accepted: March 30, 2024